

GUERAU DE LIOST:
SANT MARÇAL
I LA PENYA SOLER

JOAN CAMPAÑÀ

El fet d'haver caigut a les nostres mans el llibret o opuscle que recorda la inauguració de la biblioteca pública Bofill i Mates a Sant Marçal el 1935 (localitzat concretament a la sala d'estar de l'hostatgeria annexa a l'ermitatge, antiga seu prioral) ens va fer investigar la identitat de la Penya Soler de Sant Martí de Provençals (Barcelona). En aquest poble, agregat a la ciutat el 1897, va néixer el poeta Francesc Sitjà i Pineda, que era l'amic de Jaume Bofill i Mates que prologà el llibre i, sens dubte, l'ànima del projecte.

Francesc Sitjà i Pineda (Sant Martí de Provençals 1880 - Barcelona 1940) va començar a publicar poesies a la revista *Juventut* (1900-1906), de caire eclèctic però portaveu de les idees modernistes de l'època. Preconitzava transformar la cultura de la Renaixença en una cultura moderna i europea i a l'ensems redreçar la personalitat nacional de Catalunya desvetllada sobretot a partir de 1898, data que marca l'ascens del catalanisme polític. En aquesta revista Sitjà publicà «Per les muntanyes» (1905), «Dies clars» (1905) i «La nit» (1906), dedicada a Ignasi Iglésias. La seva activitat professional era la d'industrial.

Dies clars

I

Avuy quan el jorn neixia,
encisat per sa clarô,
encar que'l fret presentia
he obert el meu balcó.
L'he obert de bat a abat,
y l'ayre m'ha petonat
tot el cos y tota l'ànima.
Prò aquell ayre tan glaçat
no m'ha dut el tremolor
que'm portaven altres ayres...
Ha deixat a vora meu
una flayre lleu, molt lleu
d'herbes y de fulles tendres...
Ha deixat ma cambra plena
d'unes certes resplendors...

Y després, quan se'n ha anat
cap a despertà'l sembrat
que verdejarà les planes,
tot falaguer, falaguer,
y en memoria de sa estada,
una flor me'n ha deixada
de primerench atmetller.

II

Avuy de tan serè qu'està
el blau del cel fa sospirà...

Y la serena ha anat baixant,
homes y coses serenant...
Tot es quiet...
Y abstret
sota la immensa claretat!

Fa un día clâ
per reposâ
y omplirs de llum per l'endemà...
Quí sap les boyres que'ns durà!...

III

Les montanyes riuen, riuen,
els plans riuen, riu el mar,
y l'espai sens ni una boyra
riu que riu molt més encar!

Aquests riures me captiven
m' entren dins, ànima endins,
van treynt penes enforrs,
m'omplen bé d'un dolç oblit.

Y devinch tot ignocent...
y, com un crit d'oreneta,
ma rialla llenço el vent!

IV

Germans meus que viviu tristos,
Deu vos dongui un día clar,
un bastó per companyia
y una cançó per cantar...
Caminet de la montanya
sols ben sols l'heu d' agafar;
la primera farigola
ja os en farà sospirar;
al ovirar la pineda
ja'n tindèu dolç el mirar...
Caminet de la montanya
vos costarà de pujar;
quan serèu a la carena
vos serà grat reposar.
Si en veyèu llavors un'ombra
no os hi volguèu soplujar:
sol·solet fa fort y alegre
al qui's deix petonejar...
Mentre'l sol vos petonegi
tot el món vos somriurà!...

Francesc Sitjà y Pineda

El 1906 neix un nou moviment, el noucentisme, terme inventat per Eugeni d'Ors (*Xènius*) en el *Glosari* que publicava a *La Veu de Catalunya*. Aquest és un any cabdal per a Catalunya, perquè Prat de la Riba publica *La nacionalitat catalana*, l'obra que seria el referent polític del moviment. Igualment té lloc el primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i neix la Solidaritat Catalana com a moviment polític unitari.

El moviment és una síntesi de política i cultura, de burgesia i intel·lectualitat, d'institucionalització i professionalització, sota el poder polític de la Diputació de Barcelona i la Mancomunitat de Catalunya comandades per Prat de la Riba, amb l'objectiu final d'assolir una nació catalana amb estructures d'estat modern. Cronològicament, el cop d'estat de 1923 marca la fi del noucentisme, però no la interrupció del procés de redreçament nacional, encara vigent avui dia.

Francesc Sitjà, ja dins el moviment noucentista, és amic personal d'Eugeni d'Ors, de Josep Carner i de Jaume Bofill i Mates (*Guerau de Liost*), que són els que basteixen les fites del noucentisme literari amb el *Glosari*, *Els*

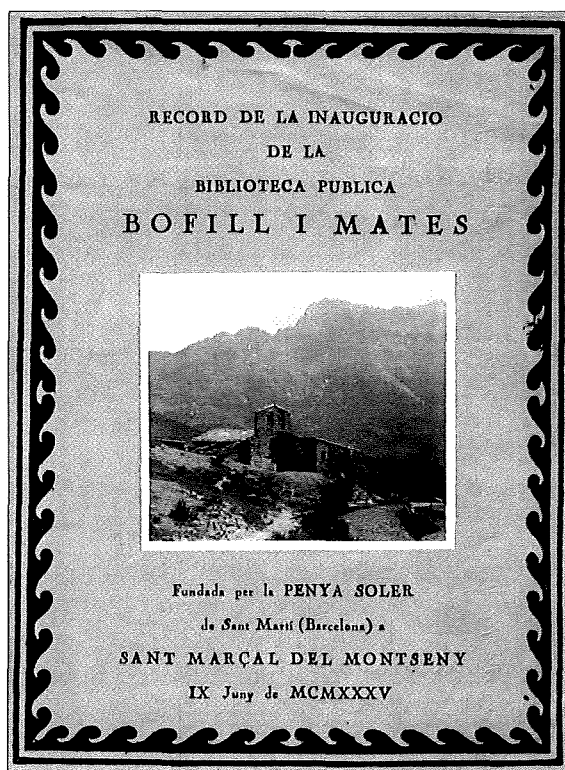
fruits saborosos (1906) i *La muntanya d'ametistes* (1908), respectivament. Forma part del grup poètic creat pel segon a l'Ateneu Barcelonès amb el nom de Kal·ligeneia. Publica *XII Sonets* (1909) i el sisè, titulat «La vida al bosch», el dedica a Josep Carner. El 1908, dins *La muntanya d'ametistes*, escriu la poesia dedicada «Al llibre de la montanya d'amethystes». Escriu també a *La Veu de Catalunya*, a *Empori* (1907-1908) i a la revista *Catalunya* (1913-1914).

El 1911 publica *Poemes*, amb alguns textos dedicats a Maragall, Carner, Eugeni d'Ors, Lopez-Pico, Prat Gaballí, Jaume Pahissa i d'altres. També inclou una oda dedicada a Narcisa Freixas i Cruells (Sabadell 1860 - Barcelona 1927) important compositora i pedagoga que va musicar moltes cançons per a infants escrites per Sitjà, i també per ella mateixa. Aquest mateix any surt un escrit seu en prosa a l'*Almanach dels noucentistes*, que és un resum programàtic del moviment. El 1921, dins els Amics de la Poesia, treballa «per acostar el mon elegant de Barcelona a les manifestacions més fines del nostre mon intel·lectual». El 1922 publica *Ànima oberta* i el 1929, *Poemes diversos*.

El noucentisme, que arquitectònicament s'expressa d'una manera esquemàtica mitjançant la línia recta en contraposició a la corba i el color del modernisme, s'emmiralla en els valors de l'antiguitat grega i romana (clasicisme) i reivindica un espai comú dels pobles mediterranis (mediterraneisme). Pels noucentistes, la ciutat és el motor de la nova civilització. Volen urbanitzar el camp (és el concepte de la Catalunya-ciutat), però també ruralitzar la ciutat amb espais amples i jardins públics, per exemple, ja que no s'ha de perdre la tradició del camp, perquè la tradició dona identitat. Literàriament, el moviment es caracteritza pel predomini de la poesia sobre la novel·la.

Quant a la Penya Soler, el nom ve donat perquè el seu fundador i artífex es deia Ramon Soler. Probablement era un comerciant de teixits d'hivern que, com la resta d'integrants, vivia a Sant Martí de Provençals, concretament al barri del Clot, el més antic i benestant de Sant Martí. Els penyistes l'anomenaven familiarment el *Patriarca Soler*, «home xop d'espiritualitat». La penya era una reunió de persones afins que se solien trobar a la sala d'un bar, on tenien lloc les tertúlies i es planificaven les activitats. Els mateixos penyistes es definien com «una agrupació lliure que conreua l'anècdota, els mots d'*sprit*, la facècia selecta, el gaudi serè de l'intel·lectual i el culte de l'amistat», és a dir, com una colla d'amics que en aquest cas «estimen l'art i la natura». Alhora es consideraven, també, «temples de l'humorisme intel·ligent».

Sociològicament, la Penya estava integrada per botiguers, comerciants, petits empresaris, professionals liberals, mestres, metges, menestrals, obrers qualificats... És a dir, un ventall de la petita burgesia –martinenca, en aquest cas– que forma les classes mitjanes que, en definitiva, són les que donen el to i el tarannà d'un país, amb un marcat caràcter interclassista, intergeneracional

i amb una clara participació de la dona (textualment, diuen: «Actors: Varis dels dos sexes però també un de sol tot poderós i femení: la Penya»).

Hem de tenir en compte el complex entorn del Sant Martí de l'època, que del poble agrícola del segle XVIII va esdevenir, el XIX i el XX, un dels primers llocs industrialitzats de l'Estat. La transformació va comportar una munió de problemes econòmics i socials ingents als quals volia donar solució tot un seguit d'entitats polítiques, educatives, religioses, de lleure (corals, grups teatrals, etc.) i d'assistència (cooperatives) que procuraven ajudar i integrar, tant com fos possible, la nombrosa immigració

Les trobades tenien lloc a ciutat i al camp. A ciutat, el lloc de reunió de la Penya Soler no era fix, sinó que com hem dit alternava les diferents sales –recollides– dels bars i restaurants del barri. Els motius més freqüents per aplegar-se eren els comiats de solteria, on l'àpat habitual era semblant als dels pastors grecs i consistia en menges tradicionals ofertes al nuvi: formatge d'ovella, pa morenc, pa amb mel, taronges, ametlles i una garrafa de vi de la terra, que simbolitzaven que la felicitat s'assoleix portant una vida sòbria i frugal, com ho havia estat a la Peloponèsia. Brindis i recitacions de poesies invocant la Grècia clàssica donaven cloenda a l'acte. La setmana següent, una comissió presidida

pel patriarca Ramon Soler feia ofrena a casa de la núvia de les presentalles de noces, consistents en una toia de flors i uns artístics beires (vasos), àmfores i gerres de ceràmica de Breda, obrats pel mestre terrisser Joan Bague.

Cap a 1933 la litúrgia noucentista de la penya s'abranda amb la imposició de túniques als nous iniciats i música d'harmònim, amb la «consagració del Graal» de Wagner i a continuació el cant de l'himne de la penya, obra del mestre Josep Font i Palmerola (Vic 1898 - Barcelona 1961).

Per Cap d'Any tenia lloc el tradicional sopar, que s'acostumava a fer en restaurants de Barcelona o Sant Martí. El sopar de 1933 va tenir una especial importància, ja que hi va assistir un penyista singular. Era Miquel Guinart i Castella (Sant Martí 1895 o 1896 - Montpeller 1987), elegit diputat al Parlament de Catalunya de 1932, amb un nodrit historial catalanista que enumerarem breument: iniciador de la commemoració de l'Onze de Setembre (1913) al Fossar de les Moreres amb la formació dels Néts dels Almogàvers, dirigent del CADCI, president del Foment Martinenc (1923-1924), del qual va promoure la catalanització, director del bimensual *La Veu de Sant Martí* (1921-1932), membre fundador d'ERC i del directori del partit, i dirigent de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Durant la Guerra Civil (1936) va salvar la vida del que fou president del Centre Excursionista de Catalunya, Francesc Maspons i Anglasell, i de mossèn Sagues, mestre i rector de Vallgorguina. A l'exili fou un dels organitzadors dels Jocs Florals de la Llengua Catalana, i fundador i editor de la revista catalanooccitana *Vida Nova* (1954), amb el pseudònim de J. del Montseny.

Les reunions al camp tenien lloc a la primavera. S'anomenaven Festes de Primavera i eren molt concorregudes. Acostumaven a celebrar-se amb autocars descoberts i cotxes particulars.

A la Festa de Primavera de 1928, a la font del Becu de Vallromanès, Carles Soldevila llançà la idea d'homenatjar Joan Maragall a la seva tomba plantant-hi un ametller. La iniciativa va tenir èxit i el 6 de gener de 1929, al cementiri de Sant Gervasi de Cassoles i en presència del fill del poeta, Joan-Anton Maragall, es va fer la plantada de l'ametller. Aquest acte no es va interrompre ni amb el franquisme

La festa de 1929 va tenir lloc a l'esponerós bosc de Can Terres de la Garriga, un superb «teatre de la natura», amb cadires sota els arbres al mateix indret on divuit anys abans s'havia estrenat el poema dramàtic d'Ignasi Iglésias *Flors de cingle* (1911), que els penyistes commemoraven aquell any. (Hi va haver també un teatre de la natura a Vallvidrera el 1915, que no va reeixir per dificultats acústiques.) Els rapsodes, abillats amb àmplies túniques d'acord amb el seu tarannà noucentista, recitaren tota mena de poesies de caire bucòlic i hel·lènic. El dinar, amb una taula parada sota els arbres, es va fer, segons ells, amb un «pantagruelisme sanitós».